

справах ЮНЕСКО запропонувала Ірану координацію дій радянських й іранських культурних міністерств для створення спільного радянсько-іранського комітету, що мав займатися реалізацією даного проєкту [11, л. 150]. Досвід координації дій з втілення важливого проєкту у житті обома країнами було використано для розроблення тексту декларації про принципи відносин й дружньої співпраці між СРСР та ІРІ. Декларація розроблялася на основі Уставу ООН та пройшла перевірку відповідності нормам міжнародного права [2]. Подібного роду співпраця засвідчила кардинально новий етап радянсько (надалі російсько) – іранських відносин, що позначилося також і на позиції радянської (російської) групи дипломатів при ООН.

Таким чином, радянсько-іранська співпраця, що вибудовувалася в умовах кризи міжнародних відносин на Близькому та Середньому Сході розвивалися за активної участі ООН. Генеральна Асамблея та Рада Безпеки стали для СРСР своєрідною трибуною виголошення основних принципів зовнішньої політики щодо Ісламської Республіки Іран та ареною протистояння зі США за сфери впливу над стратегічно важливим близькосхідним регіоном.

Джерела та література

1. Агаев С. Л. Иранская революция, США и международная безопасность: 444 дня в заложниках / С. Л. Агаев. – М.: Наука, 1984. – 278 с.
2. Декларация о принципах отношений и дружественного сотрудничества между Союзом Советских Социалистических Республик и Исламской Республикой Иран от 22 июня 1989 г. № 364_003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/364_003.
3. Доценко В. Танкерная война / В. Доценко. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://war1960.narod.ru/twcent/tanker1.html>.
4. Жуков Д. Иран от Хомейни до Хаменеи / Д. Жуков. – М.: Научная книга, 2011. – 158 с.
5. Звіти, інформації відділу зарубіжних зв'язків ЦК КПУ, МЗС УСРСР, міжнародних організацій, конференцій, семінарів // ЦДАГО. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.3024. – 1986. – 105 арк.
6. Звіти, інформації, довідка відділу зарубіжних зв'язків ЦК КПУ, МЗС УСРСР про участь делегацій УРСР в міжнародних конференціях, сесіях Генеральної Асамблеї ООН, Європейської економічної комісії ООН та з інших питань зв'язків із зарубіжними країнами // ЦДАГО. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.3201. – 1987. – 65 л.
7. Информация МИД УССР об участии делегаций в сессиях международных комиссий и организаций // ЦДАГО. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.2768. – 1984. – 129 арк.
8. Кременюк В. А. Борьба Вашингтона против революции в Иране / В. А. Кременюк. – М.: Международные отношения, 1984. – 174 с.
9. Ноты МИД ИРИ в Посольство СССР в ИРИ // АВПРФ. – Ф.174. – Оп.64. – П.267. – Т.2. – Д.4. – 1980. – 163 л.
10. Ноты МИД ИРИ в Посольство СССР в ИРИ // АВПРФ. – Ф.174. – Оп.65. – П.270. – Д.4. – 1981. – 211 л.
11. Ноты, памятные записки, меморандумы Посольства СССР в ИРИ в МИД ИРИ // АВПРФ. – Ф.174. – Оп.73. – П.296. – Д.2. – 1989. – 195 л.
12. О республиканском комитете программы «Великий шелковый путь – путь диалога»: Постановление Президиума Верховного Совета Крыма от 18 мая 1992 г. №7 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb0080003-92>.
13. Орлов Е. А. Ирано-иракская война 1980 – 1988 гг. И позиции США, СССР, ООН / Е. А. Орлов // Исламская революция в Иране: прошлое, будущее, настоящее. – М.: ИВ РАН, 1999. – С. 110 – 128.
14. Официальный отчет 2178 заседания Совета Безопасности ООН от 04.12. 1979 г. – Нью-Йорк, 1979. – 5 с.
15. Официальный отчет 2383 заседания Совета Безопасности ООН от 12.07. 1982 г. – Нью-Йорк, 1982. – 5 с.
16. Официальный отчет 2399 заседания Совета Безопасности ООН от 04.10. 1982 г. – Нью-Йорк, 1982. – 5 с.
17. Официальный отчет 2493 заседания Совета Безопасности ООН от 31.10. 1983 г. – Нью-Йорк, 1983. – 5 с.
18. Официальный отчет 2713 заседания Совета Безопасности ООН от 08.10. 1986 г. – Нью-Йорк, 1986. – 47 с.
19. Резолюция 598 Совета Безопасности ООН от 20.06.1987 – Нью-Йорк, 1987. – 2с.
20. Референтура по США // АВПРФ. – Ф.129. – Оп.66. – П.368. – Д.68. – 1980. – 195 л.

УДК 94 (438:477)

О. Янчук

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕГОВОРІ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ПОЛЬЩІ ЗА “КРУГЛИМ СТОЛОМ”. ДО 25–РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ОБ’ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ В ПОЛЬЩІ

В статті розглядається процес назрівання кризи в структурі Українського суспільно-культурного товариства на тлі демократичних перетворень в Польщі наприкінці 1980-х років. Висвітлюються основні етапи переговорів між представниками різних українських осередків щодо створення нової організації.

Ключові слова: українська громада, Українське суспільно-культурне товариство, “круглий стіл”, Об’єднання українців в Польщі.

In the article is described the process of ripening crisis in the structure of Ukrainian Social and Cultural Association during transition to democracy in Poland in the late 1980th. It is highlighted the basic phases of negotiations between representatives of different Ukrainian centers concerning creation of new organization.

Keywords: Ukrainian community, Ukrainian Social and Cultural Association, “round table”, Association of Ukrainians in Poland.

Події 1989 року в Польській Народній Республіці (далі – ПНР) започаткували історичні зміни в житті країни і кожного її громадянина, в тому числі національних меншин. Ці зміни уможливили початок визнання останніх повноправними членами польського суспільства. Значну роль в даному процесі відіграли увага та інтерес до питань меншин з боку опозиційних середовищ, насамперед “Солидарності”. Опозиціонери прагнули в першу чергу віднайти і показати недолки державної політики в цьому напрямку, хоча і самим дуже часто бракувало інформації щодо конкретних проблем меншин, в тому числі українців. Зважаючи на прискорення суспільно-політичних процесів в країні, представникам останніх довелося значно інтенсифікувати діяльність в напрямку остаточного перелому в житті своєї громади. Однак реалізація цього задуму, який передбачав вироблення нової стратегії дій відповідно до викликів, що виникали в процесі заміни тоталітарної системи демократичною, була неможливою без перегляду самої моделі подальшого функціонування українства в Польщі. А неефективність в цьому процесі головної організації українців – Українського суспільно-культурного товариства (далі – УСКТ) – призвела до переконання, що подальше існування громади в рамках випродукованої комуністичним режимом структури є неможливим.

З огляду на плідну діяльність Об’єднання українців в Польщі (далі – ОУВП) в сфері подолання стереотипів минулого в українсько-польських відносинах, підтримці і розвитку культурного, політичного та гуманітарного співробітництва між двома державами проблема становлення цієї організації на тлі суспільно-політичних перетворень у 1989–1990 роках стала предметом зацікавлення українських і зарубіжних дослідників. Серед українських вчених до вивчення окремих аспектів даного питання в контексті інтенсифікації інституційного процесу в середовищі українців в Польщі наприкінці 1980-х років звертався Сергій Швидюк [15]. Однак найбільше уваги розробці зазначеної проблематики присвятили саме польські дослідники українського походження. Ключовою науковою розвідкою, яка висвітлює повну історію єдиної легально діючої української організації в добу ПНР, є праця Ярослава Сириника [19]. У своїй монографії автор детально представив усі аспекти діяльності УСКТ, показав взаємодію і способи контролю державно-партійного апарату країни, зокрема органів безпеки, за українською організацією і її членами. До розробки даного питання долучався також Роман Дрозд [17], в праці якого процес трансформації УСКТ в ОУВП висвітлюється хоча і фрагментарно, однак на її основі можна проаналізувати передумови, що власне і уможливили здійснення актуалізованої нами проблеми.

З нагоди 25-річчя діяльності ОУВП авторка даної статті ставить за мету спробу реконструювати процес трансформації УСКТ в новий репрезентативний орган української меншини, визначення основних етапів і особливостей його перебігу.

Потреба запровадження змістовних структурних змін всередині УСКТ відкрито була заявлена у 1988 році. 11–12 червня того року в Яхранці біля Варшави відбувся IX З’їзд Товариства, на якому прозвучало гасло реформування української організації [17, с.320]. В його підтримку також відбулась довготривала дискусія з приводу діяльності УСКТ, місця і ролі в українському середовищі, і водночас, його громадської участі в країні [12, с.1]. Як згадує Мирослав Вербовий, тодішній редактор українського тижневика в Польщі “Наше слово”, одним із найбільших успіхів дводенної роботи З’їзду було перше в історії існування УСКТ проведення таємного голосування до складу Президії Головного правління (далі – ГП) УСКТ. Всупереч статутних положень і розпоряджень Міністерства внутрішніх справ до особового складу цього органу не увійшли заздалегідь призначені кандидати [3].

Натомість її членами стали: Євген Кохан (голова), М. Вербовий, Павло Кременський (заступники), Антін Вуйцік, Богдан Гнатюк, Федір Гоч, Володимир Серкіз, Юрій Рейт, Андрій Наконечний, Генрик Колодій [9, с.3; 19, с.68]. Більшість з них були прихильниками реформування УСКТ, перегляду засад його функціонування відповідно до зміни суспільно-політичної ситуації в країні.

Окрім важливих кадрових змін в керівному органі Товариства, делегатам З'їзду вдалося також прийняти рішення "опрацювати рапорт про стан і потреби українського населення, в тому числі і віросповідні з метою представлення їх на розгляд Сейму, для окреслення його статусу як національної групи в ПНР, включно з питаннями його представництва у парламенті" [11, с.4]. Висунення українцями вимоги законодавчо закріпити статус національних меншин в Польщі від імені досі прорежимної організації та в умовах ще діючої "цензури" свідчило про те, що члени УСКТ, лідери своєї громади намагались конструктивно скористатись ситуацією в країні, при цьому постійно перебуваючи під контролем МВС. Водночас відповідна вимога була справді доречною, оскільки жодний нормативно-правовий акт комуністичної Польщі не гарантував права національних меншин. Зокрема, прийнята 22 липня 1952 р. Конституція ПНР гарантувала рівність прав громадян і принципи недискримінації. Термін "національна меншина" взагалі не згадувався ні в Конституції, ні в будь-якому іншому законодавчому акті [18, с.111-112].

Наступною важливою подією, що принесла неочікувані результати для керівників УСКТ та стала переломною для всіх українців, був XI Фестиваль української пісні музики і танцю. Відбувся він 1–2 липня 1989 року в Сопоті. Проведення незапланованих відповідними контролюючими органами та керівництвом УСКТ заходів, зокрема спів публікою забороненого національного гімну "Ще не вмерла Україна" [14, с.3], поява і виступ на сцені члена УСКТ, депутата Сейму від Громадянського комітету "Солідарність" Володимира Мокрого [16, с.14], засвідчило насамперед, що Фестиваль став символом національно-патріотичної єдності українців в Польщі.

Цілком протилежні наслідки Фестиваль мав для його організаторів – керівників УСКТ, що були спантеличені реакцією і діями публіки. Їхня поведінка під час заходу спричинила невдоволення, висловлене членами Президії ГП УСКТ під час її вересневого засідання. Одним із найсерйозніших звинувачень була нетактовність С. Кохана у випадку з непривітанням депутата-українця В. Мокрого [10, с.1]. Найкритичніший відгук належав Ю. Рейту, який ствердив: "Коли в країні та різного роду організації здійснюються пошуки нового способу праці, то ми не можемо надалі діяти в закостенілих рамках, а повинні стати більш еластичними. Коли хочемо притягнути до себе більше молоді, "мусимо пересісти в новий трамвай, бо старим вона не поїде". В цій ситуації більшість членів Президії обстоювала позицію, що потрібно оновити форми діяльності Товариства, у ширшому вимірі враховувати потреби молодого покоління [7, с.1]. Було очевидно, що УСКТ стоїть на порозі переломних змін в своєму більш, ніж 30-річному існуванні. І першою такою зміною була зроблена під час засідання заява С. Кохана про намір відійти з посади голови Товариства у зв'язку із виходом на пенсію. Такого ж змісту заяву було подано ним від імені неprisутнього директора бюро ГП УСКТ Олександра Гнатюка [2; 10, с.1].

Перебіг наступних подій в житті української організації розгортався в логічній послідовності. Через місяць на черговому пленарному засіданні ГП Товариства у Варшаві прийнято постанову про скликання позачергового надзвичайного з'їзду делегатів УСКТ з участю запрошених представників усього українського населення. З'їзд, який мав окреслити нову формулу діяльності організації, було заплановано на березень 1990 року [6, с.1]. Слід зазначити, що вимога невідкладного проведення такого формату зустрічі була висловлена відділенням Товариства в Кошаліні 22 жовтня, що чинило певний тиск на керівні структури організації. Зокрема, в Ухвалі пленуму Правління місцевого відділення УСКТ від 22 жовтня 1989 року зазначалося про необхідність створення на базі Товариства нової організації – Спілки (Союзу) українців в Польщі [19, с.441].

На цьому ж пленарному засіданні було обране нове керівництво УСКТ. Його головою став М. Вербовий, заступниками – Мирон Кертчак та Ю. Рейт, секретарем обрано Марію Туцьку (нині голова Перемишльського відділу ОУвП). До складу Президії, крім них, увійшли: А. Вуйцік, Людмила Кобеляк, Г. Колодій, П. Кременський, Роман Любинецький і В. Серкіз. Тут під час дискусії була винесена вперше пропозиція скликати перед з'їздом форум, "круглий стіл" українців з участю представників різних груп, об'єднань української громади [6, с.1].

Про поточні проблеми діяльності й підготовки до надзвичайного з'їзду УСКТ члени ГП УСКТ дебатували під час засідання Президії 2 грудня в Гданську. З першими пропозиціями відносно положень статуту майбутньої організації Президію ознайомив Р. Любинецький. В результаті було прийняте рішення провести в грудні засідання з метою обговорення концепції майбутнього формату організації [13, с.1].

Перша з цих, як відмічено в тижневику "Наше слово", безпрецедентних зустрічей в історії післявоєнної Польщі представників української громади відбулася 16–17 грудня у Варшаві. За спільним столом першого форуму українців у Польщі зібралися лідери і активні діячі українських громадських, культурних, політичних, віросповідних, регіональних, творчих, наукових, економічних об'єднань та угруповань [4, с.1]. Всього участь взяло близько 50 осіб. Головним питанням, яке розглядалося учасниками українського "круглого столу" була справа пошуку найбільш відповідних форм існування організації [16, с.18]. В ході обговорення переважало три головних позиції. Перша: продовжити існування дотеперішньої організації, не відмовляючись навіть від назви. Друга: створити Конгрес українських організацій на зразок парламенту української громади, в якому були б представлені усі об'єднання українців. Третя: утворити на базі УСКТ нову організацію, яка спроможна була б представляти інтереси всього українського населення в Польщі. Найбільш дискусійною була саме остання пропозиція, тому вона й здобула найбільшу кількість прихильників. Ідею створення організації, яка інтегрувала б інтереси різних ідеологій, світоглядів на основі українства, підтримали також представники обох церков – Греко-Католицької Церкви та Польської автокефальної православної церкви. Щодо назви майбутньої організації на розгляд "круглого столу" подавалися наступні пропозиції: УСКТ, Союз українців Польщі, Українське національне товариство, Об'єднання українців Польщі, Товариство ім. св. Ольги і Володимира, Український фронт єдності, Український громадянський рух та інші [4, с.1].

Тим часом в процесі підготовки до перетворення УСКТ в нову організацію восени 1989 року було підготовлено документ декларативного характеру під назвою "Чи і чому потрібна нам нова (і яка) організація?", автором якого був М. Чех [19, с.442]. Незважаючи на важливість піднятих в документі питань, що стосувалися насамперед становища українського населення в політичній ситуації в Польщі, в "Нашому слові" він був опублікований лише на початку наступного 1990 року. В своєму документі М. Чех докладно проаналізував усі недоліки діяльності УСКТ протягом останніх десятиріч та обгрунтував свою пропозицію створення нової організації. Серед усіх найбільш прийнятних проєктів (політичної партії, комітету українських організацій у Польщі, клубу парламентарної акції або руху українських громадянських комітетів) була виокремлена одна – організація громадсько-політично-культурного характеру – Союз українців Польщі. Приналежність до нього не виключала б приналежності до інших українських організацій, а його створення повинно було відбуватись на основі УСКТ, що дало б можливість використати вже існуючу базу проведення, наприклад, культурно-освітньої діяльності.

Союз мав би об'єднувати усіх громадсько-активних українців, незалежно від політичних поглядів, віросповідання і сфери зацікавлень. У своїй діяльності він брав би до уваги найосновніші вимоги і інтереси української громадськості. М. Чех щиро сподівався, що Союз українців зніме обмеження й статус виключності української громади в Польщі [14, с.3].

На черзі стояло проведення другого форуму українців, який відбувся 20–21 січня 1990 року у Варшаві. В ньому взяло участь 60 осіб. Основним завданням форуму була спроба визначити перспективу і програму дій нової організації. Присутнім на зустрічі був також і депутат Сейму В. Мокрий, який представив позицію національного питання на парламентарному рівні. Одним із головних результатів другого "круглого столу" було схвалення проєкту статуту, який передбачав наступні положення: нова організація має бути спадкоємцем УСКТ, бути незалежною і самоврядною структурою, діяти з метою демократичного і справедливого забезпечення усіх прав українців. Заплановано, що повний текст проєкту статуту мав бути поданий до відома делегатів з'їзду, в тому числі якнайширшій громадськості на початку лютого [5, с.1].

Окрім основоположного документу, на зустрічі обговорювались пропозиції щодо проведення надзвичайного з'їзду УСКТ. В результаті його було заплановано на 24–25 лютого. Форум українців також прийняв і схвалив два звернення до Сейму і Сенату Республіки Польща: перше – у справі ліквідації наслідків акції "Вісла" і друге – у справі відмови Сенатом прийняти пропозицію щодо надання преференцій для національних меншин під час виборів до органів місцевого самоврядування [16, с.19].

В такій обстановці, яка додатково ускладнювалась перехідними процесами у внутрішньополітичному житті Польщі, репрезентативний орган української громади наблизився до надзвичайного, а разом і останнього свого з'їзду. В ньому взяло участь понад 120 делегатів, що представляли організації і середовища української спільноти (зокрема, Об'єднання лемків, Стоважишене лемків, Українське християнське братство та інші [1, с.1]), а також гості з Польщі і з-за кордону [16, с.21]. Серед запрошених гостей на форум українців з Польщі, України та інших держав прибули: представники Сейму – Єжи Вуттке і В. Мокрий, Міністерства культури і мистецтва – Стефан Старчевський і Богуміла Бердиховська, міністр праці і соціальної політики Янек Куронь, голова правління Гельсінського фонду з прав людини у Польщі Марек Новицький, посол СРСР в Польщі Валерій Виноградов. З України присутніми були представники: Народного руху України за перебудову (Віталій Дончик), Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном (Станіслав Лазебник і Сергій Марушевський), Товариства української мови ім. Т. Шевченка (Юрій Огульчавський), Спілки письменників України (Наталія Поклад). Вперше у з'їзді також взяли участь делегати від: Світового конгресу вільних українців, Українського центрально-громадського комітету у Франції, Центрального представництва української еміграції Німеччини, Союзу русинів-українців Чехословаччини та інших організацій [1, с.1].

Перша частина з'їзду була присвячена організаційно-процедурним питанням та дискусії над проектом статуту організації. Відкрив з'їзд голова ГП УСКТ М. Вербовий. Президія з'їзду складалася з: М. Кертичака, Ю. Рейта, Олега Гнатюка, Андрія Орехівського, Василя Панчака і Василя Шоста. Обрано також секретаріат з'їзду у складі Наталії Кравчук, М. Туцької і Богдана Тхіра. Прес-центр з'їзду обслуговували Роман Галан та Мирослав Чех.

Найважливішими етапами другої частини надзвичайного з'їзду було схвалення нового Статуту організації і її назви. Під час дискусії до розгляду подано дві пропозиції: Союз українців Польщі та ОУВП. В результаті голосування проти останньої назви висловилося 4 делегати. Таким чином, завершився 34-річний етап існування організації українців в Польщі під назвою УСКТ.

Під час виборів до керівних органів влади Об'єднання було створено 35-особову Головну управу. Найбільше голосів отримали такі її члени: М. Чех (105 голосів із 121 можливих), М. Вербовий (104), Іван Киризок (102), В. Мокрий (100), Степан Козак (99), М. Кертичак (96), Михайло Лесів і Євген Рижик (по 94) та інші. Першим головою ОУВП з'їзд обрав 40-річного Ю. Рейта. За його пропозицію було схвалено такий склад ГП: М. Вербовий та С. Козак – заступники, М. Кертичак – секретар, члени – Петро Гладик, Степан Заброварний, М. Лесів, Степан Мігус, Євген Рижик, М. Чех та Ігор Щерба [8, с.1, 4].

Таким чином, внаслідок історичних домовленостей між лідерами української громади під час засідань “круглих столів” на межі 1989–1990 років було закладено фундамент для створення спільної для всіх українців організації. Проведення таких форумів було абсолютно новим явищем в історії українства в Польщі. Довготривалі дискусії і опрацювання концепції майбутньої організації, в чому брали участь не лише діячі УСКТ, в тому числі і представники різних українських осередків, були підтвердженням того, що активом української громади нарешті була усвідомлена нагальна потреба відкинути “сталінську модель” свого організаційного існування. В результаті було обрано самостійний шлях формування незалежної структури, яка в своїй діяльності керуватиметься принципами демократії і справедливості.

Джерела та література

1. Гости з'їзду // Наше слово. – 1990. – № 11. – С. 1.
2. Інтерв'ю з М. Вербовим (м. Варшава, 18.12.2013 р.) // Особистий архів автора.
3. 20-ліття ОУП – спроба підсумку. Круглий стіл. Ч. I [Електронний ресурс] // Наше слово. – 2010. – № 50. – Режим доступу: <http://www.nasze-slowo.pl/20--littja-oup-sproba-pidsumku-kruglii-stil/>. – 09.10.2014. – Назва з екрану.
4. На ґрунті українства // Наше слово. – 1990. – № 2. – С. 1.
5. Надзвичайний з'їзд – 24-25 лютого // Наше слово. – 1990. – № 5. – С. 1.
6. На перехідному етапі. З ІV Пленуму ГП УСКТ // Наше слово. – 1989. – № 47. – С. 1.
7. Новим повіяло? // Наше слово. – 1989. – № 42. – С. 1.
8. Об'єднання // Наше слово. – 1990. – № 11. – С. 1, 4.
9. Особливий склад керівних органів Українського суспільно-культурного товариства // Наше слово. – 1988. – № 28. – С. 3.
10. Підсумки фестивалю // Наше слово. – 1989. – № 41. – С. 1.
11. Постанова ІХ З'їзду УСКТ // Наше слово. – 1988. – № 32. – С. 4.
12. Турботливо про майбутнє // Наше слово. – 1988. – № 28. – С. 1.
13. У вирі подій часу. З Президії ГП УСКТ // Наше слово. – 1989. – № 52. – С. 1.
14. Чех М. Чи і чому потрібна нам нова (і яка) організація? / М. Чех // Наше слово. – 1990. – № 1. – С. 1, 3-4.
15. Швидюк С. Зростання суспільно-політичної активності української меншини в Польщі у період конструктивної кризи кінця 1980-х років / С. Швидюк // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – 2005. – Т. 10-11. – С. 376-382.
16. Czech M. Kalendarium ukraińskie / M. Czech // Ukraińcy w Polsce 1989-1993: Kalendarium. Dokumenty. Informacje, pod red. M. Czecha. – Warszawa: Związek Ukraińców w Polsce, 1993. – S. 7-72.
17. Drozd R. Polityka władz wobec ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944-1989 / R. Drozd. – Warszawa: Tyrsa, 2001. – 380 s.
18. Łodziński S. Równość i różnica: mniejszości narodowe w porządku demokratycznym w Polsce po 1989 roku / S. Łodziński. – Warszawa: SCHOLAR, 2005. – 320 s.
19. Syrnok J. Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne (1956-1990) / J. Syrnok. – Wrocław, 2008. – 515 s.

УДК 94:323(594)

А. Галушка-Адайкін

КРИЗА РЕЖИМУ «НОВОГО ПОРЯДКУ» В РЕСПУБЛІЦІ ІНДОНЕЗІЯ

У статті висвітлюється еволюція Республіки Індонезія протягом неповних десяти років: від 1989 року й до 1998 року. Увага акцентується на кризовій ситуації в якій опинилась країна, на неспроможності існуючої на той час влади в особі президента Сухарто подолати цю суспільно-політичну кризу й розпочати реформування індонезійської держави.

Ключові слова: вибори, криза, корупція, партія, Сухарто.

The article highlights the evolution of the Republic of Indonesia in less than ten years, from 1989 to 1998. Attention focuses on the crisis in which the country found itself, on the incompetence of the existing at that time power in the person of President Suharto to overcome the socio-political crisis and begin the reformation of the Indonesian state.

Keywords: election, crisis, corruption, party, Suharto.

Наприкінці 80-х років – початку 90-х років ХХ століття світовий устрій змінився: поразка в «Холодній війні» та розпад Радянського Союзу призвів до того, що уряди західних країн вже не так потребували співпраці із режимами країн «третього світу». У той же час в самій Індонезії уряд обрав більш жорстку політику, побоюючись можливості розпаду схожого на радянський, виходячи з мультіетнічності країни. Сухарто та його прибічники звернулись до більш жорсткого керування країною після того, як зрозуміли, що основа режиму, тобто середній клас, вже не так толерантно ставиться до існуючого уряду.

Головною метою даної статті є відтворення суспільно-політичного життя Індонезії в епоху занепаду багаторічного режиму «Нового Порядку» й подій, що передували падінню режиму Сухарто у 1998 році.

Серед праць стосовно проблематики, що досліджується, слід виділити роботу Шварца, який детально дослідив розвиток Республіки Індонезія протягом 1990-х років [15], дослідження Ісванді щодо ролі військових у створенні авторитарного режиму в країні та їхньої участі у економічному житті країни [11], працю Енклофа, який проаналізував передумови падіння режиму «Нового Порядку» [5], політичну біографію другого президента Індонезії Сухарто, що була написана Елсоном [4].

Падіння радянської імперії деякою мірою збентежило Сухарто та його оточення, вони розуміли, що подібний сценарій може бути розіграний і в самій Індонезії. Найбільш важким для індонезійського керівництва стала нова поведінка США. Віднині Сполучені Штати стали одною єдиною силою в цілому світі й більш не потребували загравати з лідерами країн Азії, Африки, Центральної та Південної Америки для того, щоб вони залишалися в антирадянському клубові. Події у травні 1989 року на площі Тянаньмень у Пекіні ще більше зміцнили думку в ланках американського уряду та в урядах західноєвропейських країн про припинення тісної співпраці з диктатурами, авторитарними режимами тощо. В 1989 році Сухарто відвідав Радянський Союз.